

VÆRDIFULDE KULTURMILJØER I KØBENHAVN KØBENHAVN SOM HOVEDSTAD

Frederiksstaden

1.7

1.7 FREDERIKSSTADEN

Stedet

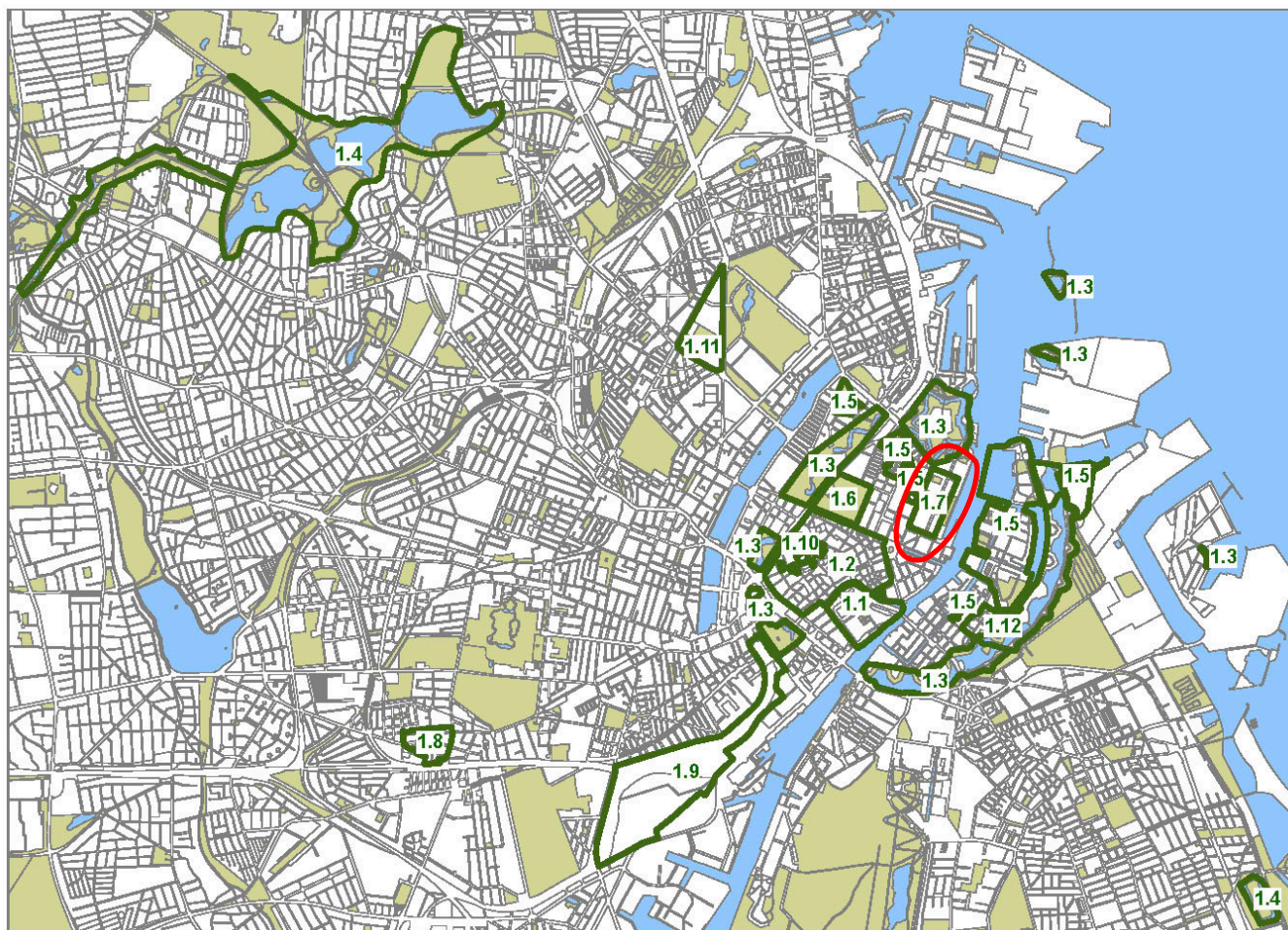
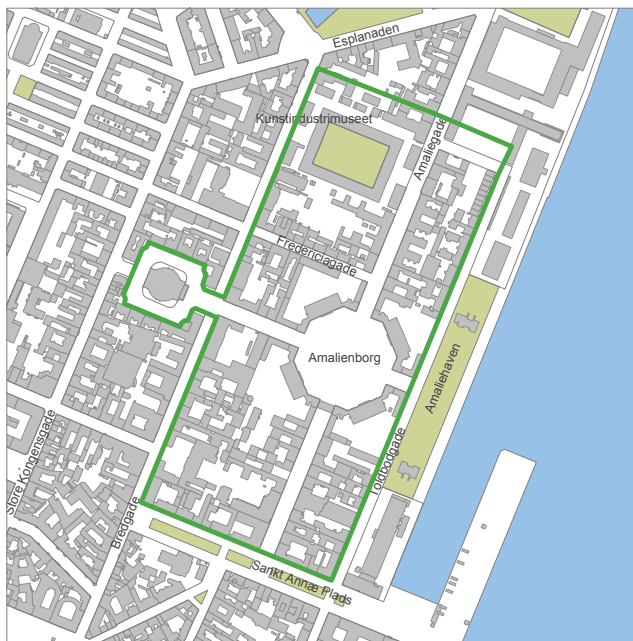
Kulturmiljøet omfatter den planlagte bydel Frederiksstad og Marmorkirken.

Periode

Den sene oplyste enevælde (1750 - 1848)

Perioden var den hidtil længste med fred i Danmarks historie. Det gav mulighed for udviklingen af statsadministrationen og for ændring af interne forhold fx landbrugs- og socialreformer.

I modsætning til forholdene i Danmark var resten af Vesteuropa i 1700-tallet præget af krig. Danmark formåede at holde sig neutral, hvilket betød at Danmark var i stand til at handle med alle de stridende parter. De store handelsmænd organiserede sig i handelskompagnier fx Dansk Vestindisk og Asiatisk Kompagni. København blev som hovedstad handelscentrum. Udviklingen betød, at håndværkere og handelsmænd dannede en ny borgerlig overklasse og dermed udfordrede adelen.

Oversigtskortet viser de 12 kulturmiljøer i Kommuneplan 2011 i afsnittet "København som hovedstad". For hver af de markerede flader er der udarbejdet en baggrundsrapport. Denne rapport omhandler 1.7 Frederiksstad.

Begrundelse

Kulturmiljøet fortæller om den første udbygning af middelalderbyen. Den blev anlagt efter tidens idealer uden forbindelse til den eksisterende by som et modsvar til dennes snoede, smalle gadeforløb. Frederiksstaden er et højdepunkt i europæisk barok byplanlægning og arkitektur, og den kan måle sig med anlæg i andre europæiske byer.

Bydelen blev planlagt og anlagt fra 1749 i anledning af 300 års jubilæet for det oldenborgske kongehus. Efter hoffets overtagelse af Amalienborg i 1794 blev det hoffets embedsmænd og adelen, der kom til at dominere bydelen.

- Afgrænsning af kulturmiljøet
- Bærende bevaringsværdier
- Værdifulde bebyggelsesflader
- Værdifulde landskabsflader

Kulturmiljøets bevaringsværdier

- Strukturen, byplanen med det enkle hovedgreb med det aksefaste anlæg og helheden af åbne og sluttede gaderum med udsyn imod det fri
- Tværaksen fra Marmorkirken over Frederiksgade og Amalienborg Plads til havnen
- De grønne gårdrum, særligt Kunstindustrimuseets have
- Amalienborg Slot med de fire palæer
- De to tvillingepalæer på hjørnet af Frederiksgade og Bredgade, der danner en port mellem slotspladsen og kirken
- Odd Fellow palæet
- Kunstindustrimuseet/Det kongelige Frederiks Hospital

Kulturhistorie

Baggrund og grundtræk

Anlæggelsen af den nye bydel var inspireret af tilsvarende planer i andre større europæiske storbyer særligt Paris. Udover at være et unikt eksempel på byplanlægning fortæller bydelen også om samfundsforholdene i 1700-tallet.

Visualisering af Frederiksstadens oprindelige plan. Relief efter tegning af Thomas Havnig.

I 1600-tallet besluttede Christian IV – grundet pladsmangel - at flytte Københavns volde, som tidligere lå ved Kongens Nytorv, længere mod nord og i 1749 besluttede Frederik V at anlægge en ny bydel på stedet, som skulle fremme handel, søfart og den enevældige kongemagt.

Årsagen til beslutningen var en ændring i Danmarks udenrigspolitik. Efter afslutningen af Store Nordiske Krig i 1721 begyndte en af de længste fredsperioder i Danmarks historie. Det gav mulighed for handel fra de vestindiske kolonier. Området mellem Esplanaden, Bredgade, havnen og Sankt Annæ Plads fik senere betegnelsen Frederiksstaden. Bydelen er opkaldt efter Frederik V, som i 1749 besluttede, at haveanlægget efter det nedbrændte Sophie Amalienborg med tilstødende eksercerplads skulle bebygges. Byplanen blev udarbejdet af hofbygmester Niels Eigtved efter tysk og fransk forbillede, og parcelerne blev forbeholdt kongen samt dele af adelen.

Tømmerpladser og gavebrev

Før planerne om at opføre en ny bydel efter europæisk mode havde Københavns tømmerhandlere i 1600-tallet deres tømmerpladser langs Toldbodgade. Den nye rigdom, som håndværkerne havde opnået, ønskede de at anvende til at opføre nye boliger. Tømmerhandleren Andreas Bjørn tog derfor i 1748 kontakt til kongen for at få lov til at bygge et palæ i området nær Toldbodgade.

Her ejede Bjørn tre tømmerpladser, og placeringen var derfor ideel for ham. Året efter i 1749 udstedte kongen et gavebrev på området til det københavnske bystyre, og da der var tale om en gave fra den enevældige monark – dvs. staten – var grundene gratis. Bystyret indførte dog en købspris på grundene, således at en køber skulle betale 1 rigsdaler pr. alen grunden var bred, hvorimod der ikke var nogen pris i længden. Derfor er Frederiksstadens grunde lange og forholdsvis smalle.

Der var mange fordele ved at købe en grund her, fordi køberen bl.a. fik toldfrihed ved indførsel af byggematerialer og 30 års frihed for indkvartering af soldater. Til gengæld skulle grunden være bebygget inden for fem år, og byggeriet var underlagt strenge regler af kongen, som fik sin hofarkitekt Nicolai Eigtved til at tegne en samlet plan for området. Eigtved fremlagde en plan med lige gader samlet om en central ottekantet plads, som markeres af fire palæer. For at give bydelen et ensartet udseende skulle alle huse ud til gaden være grundmurede i to til tre etager, mens baghuse gerne måtte opføres i bindingsværk. Porte skulle placeres ens – enten i midten eller i venstre side, og vinduer mellem de enkelte bygninger skulle flugte. Eigtved fik inspiration fra henholdsvis Dresden, Warszawa og Paris, og han var tilhænger af den tysk-franske rokokostil. Alle bygninger skulle lede blikket hen imod den centrale plads, hvor en rytterstatue af monarken blev opstillet. Frederiksstaden blev på den måde en hyldest til den enevældige konge og afspejlede den enevældige samfundsstruktur.

Det er nærliggende at tro, at bydelen derfor var forbeholdt adelen, men alle måtte bygge og bo i Frederiksstaden. Dog havde tømmerhandlere første ret til grundene. Kongen forbeholdt sig parcellerne omkring den centrale plads, men skænkede dem i 1750 til adelige bygherrer, som forpligtede sig til at opføre fire ens palæer, nemlig Amalienborg. Andre adelige viste byggelyst, som det bl.a. ses i Bernstorffs og Dehns tvillingepalæer omkring Frederiksgade.

Bygninger og enkeltelementer

Borgerligt opførte palæer

Amaliegade 12 og 14 er i dag de to bedst bevarede eksempler på Eigtveds styring af byggeriet.

Ønsket om ensartethed blev dog ikke gennemført, hvilket ses i Amaliegade 9. Det oprindelige hus blev opført af en af de nye, rige håndværksmestre, stolemager Peder Svendsen i 1751, som aldrig levede op til kravet om at opføre et forhus. De i dag bevarede baghuse er derimod opført af ham. Dette vidner om måden, hvorpå mange af Frederiksstadens privatboliger blev opført. Man startede med at bygge de billigere baghuse for, via udlejning og udførelse af erhverv i baghuset, at få råd at bygge de mere bekostelige forhuse. De lange, smalle grunde muliggjorde opførelse af mange mellem og baghuse. Da kulturmæcenen Jonas Collin i 1838 overtog Amaliegade 9 var forhuset opført, og her havde H. C. Andersen ofte sin gang.

I 1754 døde Eigtved og blev efterfulgt af Laurids de Thurah. De Thurah døde allerede nogle år senere i 1759, og derfor kom en tredje arkitekt til at fuldføre Frederiksstadens opførelse, nemlig Nicolas-Henri Jardin. Således kom to andre arkitekters arbejde til at få afgørende indflydelse på Eigtveds plan, hvor intentionen om ens-

artethed ikke blev gennemført. Amaliegade 14, 15 og 18 er derfor eksempler på henholdsvis Eigtved (14) de Thurah (15) og Jardin (18).

På grunden Amaliegade 18 opførte Jardin en bolig til sig selv i 1765, men han havde på grund af økonomiske problemer ikke råd til at blive boende. Huset blev derfor lejet ud til Frederik Bargum, der havde tjent sin formue på slavehandel og trekantshandel i Vestindien. Huset er dermed, som kongen ville have det, et eksempel på fremgang for handlen. Bargum gik imidlertid fallit og flyttede til udlandet i 1775. Kongehuset overtog huset, og i 1837 flyttede den senere kong Christian IX - Europas svigerfar - ind. Huset kaldes i dag for "Det Gule Palæ" og rummer hoffets administration.

Odd Fellow Palæet blev opført i 1751-1755. Det blev opført til gehejmeråd Christian August von Berckentin. Oprindeligt hed bygningen *Berckentinske Palæ* eller *Schimmelmans Palæ* efter den senere ejer, den rige finansminister Heinrich Carl von Schimmelmann og dennes søn. I deres levetid blev palæet kendt for et blomstrende salon- og selskabsliv. I 1884-1890 blev palæet ombygget til brug for koncerter. Palæet blev herefter kendt som *Koncertpalæet*. I 1901 købte *Odd Fellow Ordenen* bygningen, hvorefter det

Christian VII's Palæ på Amalienborg

skiftede navn til Odd Fellow Palæet. I 1992 udbrød en voldsom brand, hvorved koncertsalen blev helt ødelagt, og mange rum i palæet udbrændte. Kartouchen med våbenskjoldet i sandsten faldt ned gennem taget og smadrede stuklofterne. Palæet blev genopført og delvist restaureret, men koncertsalen blev ikke genrejst; bl.a. fordi man ikke var sikker på at kunne genskabe den gode akustik.

Frederikskirken (Marmorkirken) og Rytterstatuen

Da Frederiksstaden var en hyldelse til den enevældige konge, som man mente havde modtaget sin position af gud, indgik der i den oprindelige plan en storslået kirke, som skulle stå med point de vue fra en pragtfuldt udført rytterstatue forstillende monarken.

I 1749 blev grundstenen til kirken lagt, men ved tronskiftet mellem Frederik V og Christian VII var det blevet oplysningstid med fokus på videnskab og menneskets udvikling i naturen, så der var ikke længere nogen interesse for at bygge en pragtkirke. Jardin fortsatte arbejdet med kirken, men det gik meget langsomt fremad, grundet nedskæringer i bevillingerne fra kongens minister, oplysningsmanden Johan Frederich Struensee. Kirken kom på grund af manglende bevillinger til at fremstå som en ruin, indtil finansmanden C. F. Tietgen købte ruinen i 1870 og fuldførte byggeriet af kirken, som stod færdig i 1894. Den sene færdiggørelse er muligvis årsag til, at alle kirkens indskrifter er på dansk, og at bl.a. en statue af Grundtvig har fået plads ved kirken. I perioden 1745-1870 var kirken et yndet motiv for guldaldermalerne, der sværmede for romantikkens idealer, og ikke havde råd til at tage til Sydeuropa, som var kendt for sine mange ruiner.

Rytterstatuen af Frederik V viser monarken som fredens ædle konge, klædt i romersk generaluniform. Opførelsen af Frederiksstaden blev elegant kædet sammen med den Oldenborgske kongeslægts 300 års jubilæum på tronen. Derfor var rytterstatuen en vigtig del af bydelen. Den repræsenterede den højeste klasse i samfundet. Borgerhusene den mellemste klasse, og de fire palæer, som kom til at udgøre Amalienborg, var adelens repræsentant.

Rytterstatuen var en dyr investering, men den blev meget belejligt givet som en gave fra Asiatisk Kompagni som tak for de gode handelsforbindelser, som kongen havde skabt grundlaget for. Selve statuen var i alt 14 år undervejs. Støbningen i 1757 tog blot tre minutter, men herefter kom arbejdet med alt det fine detaljerede håndværk. Statuen blev indviet i 1771 og er kendt som en af Europas smukkeste, og den står i perfekt harmoni med sine omgivelser på Amalienborg Slotsplads.

Frederiksgade med Marmorkirken i baggrunden

Rytterstatuen

I 1679 byggede dronning Sophie Amalie det første Amalienborg der, hvor det nuværende Amalienborg ligger. Slottet blev opført med en omkringliggende have kaldet Dronningens Have for ikke at forveksle den med Kongens Have ved Rosenborg. I 1689 brændte slottet, og grunden blev indrettet til eksercerplads.

I 1750 begyndte arbejdet med at fuldføre Eigtveds plan bestående af fire palæer omkring den ottekantede plads. Alle palæerne blev opført til datidens mest betydningsfulde adelsmænd. Hvis man forstiller sig slotspladsen som et ur, hvor Frederikskirken er klokken 12, ligger palæerne som følger: kl 1-2 Christian VIII/Leventzau Palæ, kl 4-5 Frederiks VIII/Brockdorffs Palæ, kl 7-8 Christian IX/Schacks Palæ og kl 10-11 Christian VII/Moltkes Palæ. Alle palæer er opført 1750-1760. I 1794 brændte Christiansborg Slot og de fire palæer blev derefter købt af kongehuset. Palæerne har herefter fungeret som kongehusets officielle residens i København.

Christian VIII's Palæ/Leventzau Palæ

Palæet blev opført af Christian Frederik Leventzau, og det forblev i familiens eje indtil Christiansborgs brand i 1794, hvor arveprins Frederik (den sindssyge Christian VII's bror, som reelt regerede i stedet for kongen) købte palæet. Da arveprinsen døde i 1805 overtog sønnen Christian Frederik – den senere Christian VIII -palæet. Efter

Christian VIII's død i 1848 og enkedronningens i 1881 benyttede udenrigsministeriet bygningen, hvorefter den i 1898 blev bolig for kong Christian X og dronning Alexandrine. Det var herfra, at Christian X hver morgen under besættelsen red sin legendariske morgentur gennem København. For at kongeparret under en evt. bombing af København skulle have mulighed for at flygte, blev der anlagt en underjordisk gang fra palæet og ud til Frederiksgade. Gangen eksisterer endnu.

I 1980'erne blev en del af palæet indrettet til bolig for kronprins Frederik, mens den anden del blev indrettet til museum for den Glücksburgske kongeslægt.

De fire palæer ligner hinanden til forveksling, men Christian VIIIs palæ skiller sig en ud på et enkelt punkt: Da kongefamilien overtog palæet var det på den betingelse, at det Leventzause våbenskjold aldrig måtte fjernes. På de tre andre palæer er rigsvåbnet opsat, men på Christian VIIIs palæ ses det eneste originale adelige våbenskjold side om side med rigsvåbnet.

Frederik VIII's Palæ/Brockdorff's Palæ

Palæet blev bygget af baron Joachim von Brockdorff. Byggherren døde allerede i 1763 og grev Ditlev Gottlob Moltke, som ejede nabopalæet, købte det Brockdorffske palæ. To år senere solgte han palæet til Frederik VI. Herefter

Marmorkirken, Amalienborg og Amaliehaven set fra Operaen

Christian VIII's Palæ

fungerede palæet som officersskole. I riddersalen blev indrettet gymnastiksal, hvorfor mellembygningen blev forhøjet. Da palæerne skulle fremstå ens blev samme forhøjning foretaget i de tre andre bygninger.

I 1827-28 flyttede den senere kong Frederik VII ind i palæet efter sit bryllup med Frederiks VI's datter. Palæet blev derefter overtaget af Frederik VIII i 1869, og det blev herefter residens for Frederik IX og dronning Ingrid. I dag fungerer palæet som bolig for kronprins Frederik og kronprinsesse Mary.

Christian IX/Schacks Palæ

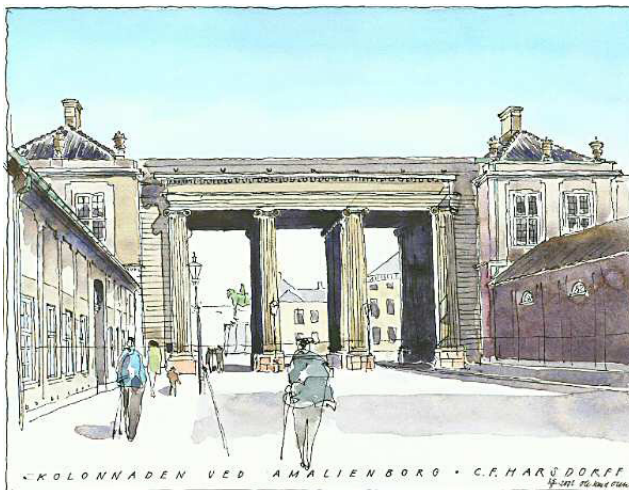
Palæet blev, i modsætning til hvad navnet fortæller, ikke opført af Schacksfamilien, men af Severin Løvenskiold. Omkring 1754 kom bygherren i pengenød, og det halvfærdige palæ blev købt af grevinde Anna Sophie Schack med henblik på sin stedsønnesøn, som var svigersøn til Adam Moltke. 1794 købte kongefamilien palæet, og det blev herefter benyttet af både Højesteret og Udenrigsministeriet. Palæet blev senere bolig for Christian d. IX og dronning Louise

I 1967 blev palæet sat i stand til regentparret, som siden har benyttet palæet som residenspalæ.

Christian VII/Moltkes Palæ

Palæet blev opført af grev Adam Gottlob Moltke. Moltke var via sit embede som overhofmarschal involveret i opførelsen af Frederiksstaden. Han fik derfor som den første lov til at vælge en af byggegrundene omkring pladsen, som var reserveret til adelige palæer. Moltke valgte grunden med det bedste lysindfald og mest sol i haven.

På palæet er opstillet en statue af handelsguden Merkur. Dette hentyder til, at Moltke var en driftig handelsmand, men det er også en hilsen til årsagen til opførelsen af

Kollonnaden mellem Schacks og Moltkes palæer

Frederiksstaden; for at fremme og udbygge handelen.

I 2003 blev facaden renoveret, og samtidig, blev Moltkes våbenskjold genskabt, således at det findes ved siden af rigsvåbnet. Af våbenskjoldet ses at Moltke var ridder af elefanten. Denne orden viser tydeligvis Moltkes betydning i datidens samfund. I dag gives ordenen ikke til adelige, men som hovedregel kun til statsoverhoveder – med undtagelse af fx Montgomery, Niels Bohr og Mærsk McKinney Møller.

De adelige boliger tjente ved opførelsen som en del af det billede af hele samfundet, som Frederiksstaden skulle give. Således ligger palæerne tæt på kongemagten i skikkelse af rytterstatuen.

Ifølge traditionen kom en stor del af adelens rigdomme fra godsbesiddelser, men adelen havde sjældent ophold på deres respektive godser, der primært fungerede som sommerbolig. Derfor var palæerne vinterboliger, og derfor var der ikke afsat meget plads til haveareal el. lign.

Kolonnaden

Mellem Schacks og Moltkes palæer blev der opført en kolonnade, efter at kongefamilien var flyttet ind som følge af Christiansborgs brand i 1794. Siden statskuppet i 1784, havde kronprins Frederik – den senere Frederik VI – overtaget magten fra arveprins Frederik og styrede landet i sin faders – den sindssyge – Christian VII's sted. Det betød at kronprinsen, for at få sin faders underskrift, blev nød til at gå til og fra Schacks palæ, hvor kronprinsen opholdt sig, til Moltkes palæ, som var kongens residens. Dette måtte dog ikke ske i offentlighed, og derfor blev kolonnaden opført som en indendørs gang, der forbinder de to palæer. Kolonnaden blev opført i træ, da det var meningen, at den skulle rives ned, når Christian VII døde, men dette er aldrig sket.

Slotspladsen

Den ottekantede plads har i modsætning til Christiansborg Slotsplads ikke været centrum for mange offentlige demonstrationer, men i 1920 under Påskekrisen opstod demonstrationer med talrige røde faner på slotspladsen.

Under besættelsen var slotspladsen to gange i centrum for væbnede kampe. Den 9. april blev flere skud affyret imod tyske tropper, der kom for at tage ophold på Amalienborg. Samarbejdspolitikken mellem Danmark og Tyskland 1940-1943 gjorde imidlertid, at en lille politigarde fik lov at blive på Amalienborg. Den 19. sep. 1944 ophørte denne aftale, da man fra tysk side ville arrestere det danske politi og militær. Det kom igen til skudveksling på slotspladsen. Politigarden gik af med sejren, og resultatet blev, at garden fik lov at blive på Amalienborg. Således var Slotspladsen den eneste plet i Danmark, der ikke var besat efter 1944. En mindeplade for slaget på slotspladsen er opsat.

Offentlige bygninger

Som en ny og moderne bydel indeholdt Frederiksstaden også moderne tiltag fx fødselsstiftelse og hospitaler.

Almindelig Hospital og Frederiks Hospital (nu Kunstindustrimuseet)

Frederik V ønskede - i overensstemmelse med enevældens ideologi - at fremstå som den kærlige fader for sit

Frederiks Hospital omkring år 1900

folk, derfor oprettede han i 1765 Almindelig Hospital beliggende i Amaliegade 26-36. Termen hospital er i moderne tid misvisende. Hospital var datidens ord for fattighjem. Hospitalet havde plads til 600 lemmer. I 1892 blev hospitalet flyttet til Nørrebro på grund af pladsmangel. Hospitalet udgør i dag "De gamles By". I Amaliegade 29 blev der opført et hospital for den bedre stillede del af befolkningen - Frederiks Hospital - hospitalet blev i 1910 flyttet ud af byen og blev til Rigshospitalet.

De to hospitaler lå geografisk tæt på hinanden, men med en social adskillelse, der tydeligt viser enevældens og

Amalienborg Slotsplads med Den Kongelige Livgarde

Frederiksstadens ideologi. Byen var for alle, men livet forgik på forskellige betingelser.

I 1921-1926 blev Frederiks Hospital omdannet til kunstin-
dustrimuseum. Hospitalet var bygget om en kvadratisk
have med træer plantet i et indvendigt kvadrat. På den
måde afspejler gården gadebilledet. Haven blev i hospi-
talets sene periode anvendt som have, hvor patienterne
blev kørt ud for at nyde den friske luft. I dag bliver haven
anvendt af museets gæster, og om sommeren opføres
Holbergs komedier i de historiske, smukke omgivelser.

Fødselsstiftelsen

I Amaliegade 25 opførte arkitekt Lauritz de Thurah en
bolig til sig selv, men økonomiske problemer gjorde, at
han var nød til at leje huset ud og senere omdanne det
til en fødselsstiftelse. På stiftelsen kunne fattige kvinder
komme og føde deres børn anonymt. En anden mulighed
for kvinderne var at lægge deres nyfødte børn i en skuffe
i muren. Stiftelsen var en reaktion på den måde, hvorpå
mange fattige kvinder forsøgte at skaffe sig af med deres
børn, ofte blev både levende og døde spædbørn fundet
liggende i byens rendesten. Det vidner om de sociale føl-
ger, det kunne få for fattige kvinder at få uønskede børn.
Disse uciviliserede metoder var ikke accepterede i det
nye moderne samfund, som enevælden og oplysningsti-
den ønskede at skabe.

Enevældens magt hvilede på en stående hær frem for
brug af dyre lejesoldater. Derfor var det vigtigt for kon-
gen at have sunde og stærke undersåtter. Fødselsstiftel-
sen var derfor et moderne og nødvendigt tiltag.
Foruden hospitalerne og stiftelsen blev også et kirurgisk
akademi opført i området. Bygningerne vidner om, at
man i 1700-tallet begyndte at betragte befolkningens
sundhed som et statsanliggende frem for et privat, som
det havde været kutyme tidligere.

Den Russiske Kirke (skt. Aleksander Nevskij Kirke)

Da prinsesse Dagmar, som var datter af danske kong
Christian IX, giftede sig med den russiske tronfølger
storfyrste Aleksander (den senere kejser Aleksander III.)
konverterede hun til den russisk ortodokse kirke. Hun
blev senere kejserinde af Rusland, som Maria Fjodorovna.
Hun udtrykte under et af sine utallige besøg i Danmark
ønske om at have en kirke i København i stedet for det
kapel, hun hidtil havde brugt.

Efter at kejser Aleksander III, der af det russiske folk blev
kaldt "Fredsskaber", havde bestegt tronen, anskaffede
den russiske regering et lille stykke jord i Bredgade og
gav 300.000 guldrubler til opførelsen af kirken. Kejseren
selv donerede yderligere 70.000 guldrubler af sine private

Den Russiske Kirke (skt. Aleksander Nevskij Kirke)

midler. Kirken fungerer i dag som den russisk ortodokse
kirke i Danmark.

Arkitektur

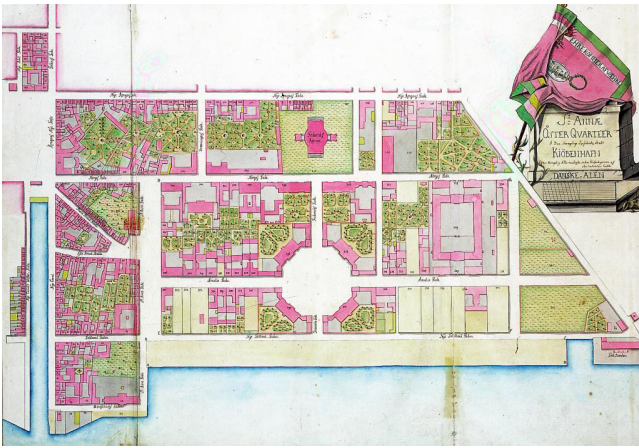
Hovedtræk og bebyggelsesmønster

Byplanen for Frederiksstaden er udarbejdet af arkitekt
og hofbygmester Niels Eigtved efter tysk og fransk inspi-
ration, og bydelen er udtryk for 1700-tallets europæiske
forestilling om den ideelle by.

Det er en byplan opbygget efter barokkens grandiose lin-
jer. Lige, lyse og luftige gader bebygget med store borger-
huse og palæer efter en samlet plan og fælles æstetiske
normer.

Frederiksstaden består af både palæer, kirker og borger-
huse.

Bydelens gadenet er retvinklet, og den ottekantede Ama-
lienborg Slotsplads udgør centrum. Her er fire næsten
ens palæer placeret i pladsens diagonaler, mens den

Udsnit af Christian Geddes kvarterskort over Sankt Annæ Øster Kvarter (1757).

franske billedhugger Salys rytterstatue af Frederik V står i pladsens centrum. Længdeaksen, Amaliegade, fører mod nord til Kasteslets voldanlæg. Tværaksen, Frederiksgade, afsluttes mod vest af Frederikskirken (Marmorkirken). Mod øst ender Frederiksgade i dag i Amaliehaven, som den belgiske arkitekt Jean Delogne anlagde i 1983. Rytterstatuen, der rider frem mod Frederikskirken, signalerer den grundlæggende enevældige idé: Kongen er Guds levende billede på Jorden.

Eigtveds bygninger indenfor Frederiksstaden indgår med varierende størrelsesforhold i en stigende og dalende rytme med glatte, pudrede mure og rigt ornamenterede udsmykninger, alt i relation til de enkelte bygningers indhold og betydning i overensstemmelse med samfundets hierarkiske opbygning.

Kombinationen af de monumentale bygninger, Amalienborg og Marmorkirken, og de tilknyttede pladser danner et samlet, let opfatteligt forløb, der yderligere forstærkes af springvandet, søjerne i Amaliehaven og rytterstatuen på Slotspladsen.

Delområder og elementer i bebyggelsen

Amalienborg

Amalienborg er det arkitektoniske og symbolske centrum i bydelen Frederiksstaden og er et af Europas fineste rokokoanlæg.

Midtpunktet i Eigtveds plan er den ottekantede slotsplads, omgivet af Schacks Palæ (Christian IX's Palæ), Moltkes Palæ (Christian VII's Palæ), Levetzaus Palæ (Christian VIII's Palæ) og Brockdorffs Palæ (Frederik VIII's Palæ).

De fire næsten ens palæer afrunder og lukker pladsens hjørner og fremstår som klare rektangulære blokke med søjlesmykkede midterpartier. Hvert palæ afsluttes med

toetagers hjørnepavilloner og anonyme enetages fløje udgår fra hver af de otte pavilloner ned af både Amaliegade og Frederiksgade.

Frederikskirken (Marmorkirken)

Frederikskirken blev fuldført i 1894 af arkitekt Ferdinand Meldahl men har en lang forhistorie med flere forskellige arkitekter i spidsen.

Kirken kombinerer mure af gråflammet marmor med en kuppelbygning i romersk barokstil stærkt inspireret af Peterskirken. Over marmorblokkene er man dog fortsat med pudset murværk, mens bygningsdetaljer og anden udsmykning er hugget i sand- eller kalksten. Tempelfronten ved bygningens indgang er en udsmykning, der er hentet fra den klassisk græsk arkitektur. Denne monumentale indgang har arkitekten kombineret med et klassisk romersk træk. De tre indgange med buer over dørene er inspireret af de romerske triumfbuer og giver her kirken en fortælling om sejr og triumf.

Derudover er hele kirken omgivet af statuer af personer fra bibelen og fra den danske og internationale kirkehistorie.

Frederiksstadens hovedakse set fra Marmorkirkens kuppel.

Marmorkirken

Dehns Palæ

Palæer og borgerhuse

På hjørnerne af Bredgade og Frederiksgade er tvillingepalæerne Dehns Palæ og Bernstorffs Palæ opført. Palæerne har stor betydning for Eigtveds komposition af tværaksen fra havnen over kongepladsen og til Frederikskirken. I det rytmiske forløb af lave og høje bygninger er hjørnepalæerne væsentlige accenter som optakt til kompositionens højdepunkt, Frederikskirken.

I forhold til palæerne i Frederiksstaden danner bydelens borgerhuse en mere anonym helhed og underordner sig visuelt kongen, kirken og adelsmandspalæerne. Borgerhusene er hver især symmetriske og har en ensartet etageopbygning, som giver gennemgående vandrette linjer i gadeflugten.

Sårbarhed

Områdets bygninger er sikre, mens de grønne rum, belægninger mv. er sårbare over for forandringer.

Udviklingsmuligheder

Der bør gøres en aktiv indsats for at bibeholde de grønne haver og eventuelt gøre dem tilgængelige og mere synlige for offentligheden.

Nuværende sikring

Mange bygninger og anlæg er fredede og dele af området er omfattet af en bevarende lokalplan.

Lignende eksempler

Kilder

www.dac.dk

Bydelsatlas Indre By/ Christianshavn, Københavns Kommune

Frederiksstaden 250 år, Arkitektens forlag

http://saxo.ku.dk/arrangementer/goldendays/podwalk_frederiksstaden/

Frederiksstadens hovedakse med udsigt til Operaen

Kunstinstrimuseets have

Københavns Kommune
Teknik- og Miljøforvaltningen
Byens Udvikling
Postbox 348
1503 København V
Telefon 33 66 35 00
E-mail: byensudvikling@tmf.kk.dk
www.kk.dk

